

ชีวประวัติอิมามอันนะวะวีย์กับการนิพนธ์ตำราอัลมัญมูอ

abdulhadee.s@psu.ac.th

อับดุลฮาดี สะบูดีง¹

อับดุลเลาะ การินา²

มูห์มัดรอฟลี แวะหะมะ³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติและนิพนธ์ตำราอัลมัญมูอของอิมามอันนะวะวีย์ เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการอุปนัยและนิรนัย ผลการศึกษาพบว่า ท่านเป็นอุละมาอที่สมถะและอ่อนน้อมถ่อมตน มีความรอบรู้ในหลายสาขาวิชา มีความเชี่ยวชาญการวินิจฉัยและมีความสามารถ การประพันธ์ผลงานที่มีคุณภาพจนได้รับฉายานามว่า *ชัยคุอัลมัซฮับ* หรือ *ชัยคุอัลอิสลาม* ส่วนตำราอัลมัญมูอเป็นผลงานนิพนธ์ชิ้นเอกจัดอยู่ในฟิกฮุนิพนธ์ขนาดใหญ่ กำหนดวิธีการประพันธ์ในแนวทางใหม่ที่ทันสมัยกว่าฟิกฮุนิพนธ์ที่แพร่หลายในขณะนั้นทั้งมัซฮับอัชชาฟีอีและมัซฮับอื่น ๆ การอธิบายเนื้อหาที่ยืนยันด้วยหลักฐานนิกายและหลักฐานอิกลัย ตลอดจนการใช้หลักการต่าง ๆ สอดคล้องกับแต่ละประเด็นที่ศึกษาผ่านกระบวนการอิสติติลาอ อิสติินบาฎ และอิสติครือจญ์ แสดงถึงความรู้แจ้งของอิมามอันนะวะวีย์และสร้างสรรค์ผลงานได้มาตรฐานวิชาการ

คำสำคัญ: อิมามอันนะวะวีย์, อัลมัญมูอ, อัชชาฟีอี

¹ Ph.D. (Islamic Studies), อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² Ph.D. (Islamic Studies), รองศาสตราจารย์เกษียณจาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี Email: abduallah.d@psu.ac.th

³ Ph.D. (Islamic Studies), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี Email: roflee543@gmail.com

Biography of Imam al-Nawawiy and His Writing of al-Majmuo' Treatise

abdulhadee.s@psu.ac.th

Abdulhadee Sabuding¹

Abdullah Karina²

Muhammad Roflee Waehama³

Abstract

This article aims 1) to study the biography and al-Majmuo' treatise of Imam al-Nawawiy. The study is documentary collecting data from his works and other relevant documents and researches, and using deductive and inductive analytical methods. The study resulted in finding that 1) Imam al-Nawawiy was a great simple and humble Muslim scholar, highly learned in many disciplines, specialized in Islamic Legal consideration, and able to author several well-recognized masterpieces of Islamic law treatise. He was, thus called 'Shaikh al-Mudhab' or 'Shaikh al-Islam'. He adopted a new and more advanced methodology of writing differently from other common methods al-Shafie and other schools of thought at the time, explained all subject matters by substantiating with textual and logical authorities, along with using tools in conformity with the issues in question through the process of Istidlal, Istimbat, and Istikhraj which indicated the insight of Imam al-Nawawiy who had produced many works at well-recognized standard level.

Keywords: Imam an-Nawawiy, Majmuo', as-Shafiee

¹ Ph.D. (Islamic Studies), Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus

² Ph.D. (Islamic Studies), Retired Associate Professor from Prince of Songkla University, Pattani Campus

Email: abdullah.d@psu.ac.th

³ Ph.D. (Islamic Studies), Assistant Professor, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Email: roflee543@gmail.com

บทนำ

อิมามอัลนะวะวีย์เป็นอุละมาอ์ฟิควะฮ์ท่านหนึ่งจากเมืองดัมชิก (ดะมัสกัส) สังกัดมัซฮับอัชชาฟีอี๊ยะ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชาและมีความสามารถในการอธิบายประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทางศาสนาและร่วมสมัย ทั้งความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญที่บ่งบอกถึงความอาลิม (มีความรู้รอบด้าน) และความเป็นมุจญ์ตะฮิด (ผู้วินิจฉัย) (ดู อัชชะฮะบียี, 2015: 5/254) โดยคุณลักษณะเหล่านั้นจะต้องมาจากพื้นฐานการเสริมสร้างที่เข้มแข็ง มิเช่นนั้นจะไม่สามารถเป็นหลักประกันต่อความเป็นอุละมาอ์ของบุคคลได้อย่างแน่นอน ซึ่งท่านเปรียบได้กับดวงดาวดวงสุดท้ายของมัซฮับอัชชาฟีอี๊ยะ (มะฮฺมูด ซุฮุติยั, 1999: 1)

ผลงานนิพนธ์ของอิมามอันนะวะวีย์ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการอิสลาม จะเป็นผลงานที่ท่านประพันธ์ขึ้นมาเองหรือผลงานจากการชำระ (อธิบาย) ตำราต่าง ๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าผลงานของท่านได้มีการพัฒนาให้ทันสมัย การศึกษาเชิงประยุกต์ระหว่างการใช้หลักการของสาขาวิชาและการคำนึงบริบททางสังคมอย่างกลมกลืน และมีความแตกต่างจากฟิควะฮ์นิพนธ์อื่น ๆ ที่มีอยู่ในสมัยนั้นจนเป็นที่น่าสนใจสำหรับการค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่ หนึ่งในจำนวนผลงานเหล่านั้นคือ ตำราอัลมััจญ์มูฮ์

ทั้งสถานะของอิมามอันนะวะวีย์และผลงานของท่านมีอิทธิพลต่อประชาชาติมุสลิมมาอย่างช้านาน โดยเฉพาะผู้ที่สังกัดมัซฮับอัชชาฟีอี๊ยะรวมถึงมุสลิมในประเทศไทย ด้วยข้อเท็จจริงที่กล่าวมาจึงควรแก่การศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในสาขาวิชา และนำผลการศึกษาไปใช้หรือประยุกต์ใช้กับเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือสัมพันธ์กันต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาชีวประวัติอิมามอันนะวะวีย์
- เพื่อศึกษาฟิควะฮ์นิพนธ์ตำราอัลมััจญ์มูฮ์ ของอิมามอันนะวะวีย์

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มีดังนี้

- ได้รู้ถึงชีวประวัติอิมามอันนะวะวีย์
- ได้รู้ถึงการพัฒนาฟิควะฮ์นิพนธ์ตำราอัลมััจญ์มูฮ์

ของอิมามอันนะวะวีย์

- นำไปใช้เป็นแนวทางในการเตรียมผลงานวิชาการและการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้ดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงกำหนดขอบเขตสองด้าน มีดังนี้

ด้านชีวประวัติอิมามอันนะวะวีย์ ประกอบด้วยวงศ์ตระกูล การศึกษา และการสร้างสรรค์ผลงาน หัวข้อเหล่านี้แสดงถึงพื้นฐานหลักของอิมามอันนะวะวีย์

ด้านฟิควะฮ์นิพนธ์ ประกอบด้วยสภาพของตำรา ลักษณะพิเศษของตำรา วิธีการอธิบายเนื้อหา และฟิควะฮ์อัลมััจญ์มูฮ์ หัวข้อเหล่านี้แสดงถึงการพัฒนาฟิควะฮ์นิพนธ์ “อัลมััจญ์มูฮ์” จนกลายเป็นฟิควะฮ์นิพนธ์ขนาดใหญ่และทันสมัยในบรรดาผลงานฟิควะฮ์นิพนธ์

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ชีวประวัติและนิพนธ์ตำราอัลมััจญ์มูฮ์ของอิมามอันนะวะวีย์” เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารโดยการทบทวนตำราอัลมััจญ์มูฮ์ที่เป็นเอกสารการวิจัย และค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้ หลักการในการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการอุปนัย (Inductive Method) คือ การที่เป็นการรวบรวมประเด็นย่อย ๆ ไปหาประเด็นใหญ่ คือผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับความเป็น อุละมาอ์ของอิมามอันนะวะวีย์และฟิควะฮ์นิพนธ์ของท่านเพื่อได้มาซึ่งข้อสรุปประเด็นใหญ่ และหลักการนิรนัย (Deductive Method) คือ การศึกษาเพื่อใช้ในการอธิบายหัวข้อหลักสู่การแสวงหาคำตอบในประเด็นย่อย ๆ โดยการรวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูล จากหัวข้อหลักสู่การอธิบายประเด็นย่อย และนำเสนอผลการวิจัยในขอบเขตที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ชีวประวัติและนิพนธ์ตำราอัลมััจญ์มูฮ์ของอิมามอันนะวะวีย์” มีดังนี้

ชีวประวัติอิมามอันนะวะวีย์

อิมามอันนะวะวีย์มีชื่อเต็มว่า อัลอิมาม อัลฮาฟิซ ซัยคอัลอิมาม มุหิยุดดีน อะบู ชะกะรียา ยะหยา เป็น ชะรอฟ เป็น มिरรอฮฺ เป็น หะสัน เป็น หุสัยนฺ เป็น มุหัมมัด เป็น ญุมอะฮฺ เป็น อัลหะซาม อันนะวะวีย์¹ ท่านมีเชื้อสายที่สืบต้นตอจนมาจากเศาะหาบะฮฺ คือ อัลหะซาม (อัลสะคะอวีย์ ม.ป.ป.: 3) เกิดในเดือน มุหรรอม ปีฮิจเราะฮ์ศักราช 631 ตรงกับปี ค.ศ. 1233 ในหมู่บ้านนะวา เขตเทารอน จังหวัดดาร์อา ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองตะมัสกัส ประเทศซีเรีย (อิบนุ อะญอฮฺ, ม.ป.ป., : 3)

ท่านเริ่มศึกษาเล่าเรียนในบ้านเกิด เมื่ออายุ 10 ปี เริ่มท่องอัลกุรอานทั้งเล่ม (สุษัยย์ อัศคอสิย, 1970: 28) เมื่ออายุ 18 ปี ได้เดินทางไปศึกษาที่เมืองตะมัสกัส ณ มัสญิดอุมะวีย์ หลังจากนั้นท่านเรียนที่โรงเรียนซารอมียะฮฺและโรงเรียนรอวาอียะฮฺ ใช้เวลาในการศึกษา 6 ปีเต็ม (อับดุลฆอนีย์ อัลดัก, 1994: 2)

ท่านได้ศึกษากับคณาจารย์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในหลายสาขาวิชา คือ สาขาหะดีษ เช่น อับดุลการิม เบ็น กอฎิยฺ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 662) อับดุลอะซิช เบ็น มุหัมมัด (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 662) อิบรอฮีม เบ็น หัฟศ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 664) สุลัยมาน เบ็น หิลาล อัลญะฮ็อฟารีย์ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 725) ญามาลุดดีน เบ็น ยูซุบ อัลดิมชกีย์ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 742) และท่านอื่น ๆ สาขาฟิกฮฺ เช่น ซัยคตานุติน อับดุลเราะหมาน เบ็น อิบรอฮีม (เสียชีวิตปี 690), อิสฮาก เบ็น อะหมัด เบ็น อุสมาน อัลมัฆริบีย์ (เสียชีวิตปี 650) อับดุลเราะมาน เบ็น นูห อัลดิมชกีย์ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 654) และคอลลาร์ เบ็น หะสัน อัลหะละบี อัลดิมชกีย์ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 670) *สาขาอูศูลฟิกฮฺ* เช่น อุมร์ เบ็น อะลี เบ็น มุหัมมัด และ *สาขาไวยากรณ์และภาษาอาหรับ* เช่น อะหมัด เบ็น สะลิม อัลมิกรีย

¹ ถูกขนานนามว่า อะบู ชะกะรียา เนื่องจากว่าคนที่ชื่อยะหยาในประเพณีอาหรับจะถูกขนานนามว่า อะบู ชะกะรียา และได้ขนานนามว่า มุหิยุดดีน หมายถึง ผู้ฟื้นฟูศาสนา และอัลอิมาม อัลฮาฟิซ หมายถึง ความเป็นผู้นำและนักท่องจำหะดีษพร้อมกับสันด์เป็นจำนวนแสนหะดีษ (อิบนุ อะญอฮฺ, ม.ป.ป., : 3) สังกัดมัชฮับอัซฮาฟีอีย์

ท่านได้รวบรวมความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการ ตลอดระยะการศึกษาจนมีพื้นฐานวิชาความรู้ที่หนักแน่นและมีความรู้แจ้งนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการมากกว่าบรรดานักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านได้ใช้องค์ความรู้ที่อัลลอฮ์ประทานให้อย่างชาญฉลาดทำให้ได้รับโอกาสให้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ และได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอนในโรงเรียนฟิรอฟียะฮฺ วินิจฉัยประเด็นปัญหาทางศาสนาและปัญหาพร้อมสมัย (อิบนุ อะญอฮฺ, ม.ป.ป.: 50) คุณลักษณะเด่นของท่าน คือท่านเป็นคนสมถะและอ่อนน้อมถ่อมตน (ซุซุดและวาเราะฮฺ) (อัลสุบกี, ม.ป.ป. 8/391) ด้วยเหตุนี้ทำให้ท่านดำเนินชีวิตด้วยความจำเริญ(บารอกะฮฺ) สามารถผลิตผลงานที่สำคัญ ๆ และมีลูกศิษย์หลายท่าน อาทิ

ก. บุคลากรทางการศึกษา ท่านได้ผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพหลายท่านด้วยกันโดยเฉพาะลูกศิษย์ที่เป็นศิษย์เอก เช่น อะลาอูดดีน เบ็น อัลอะญอว์ร, ซัมซุดดีน เบ็น อันนะกิบ, ซัมซุดดีน เบ็น ญะอวาน, ซัมซุดดีน เบ็น อัลกุ่มมาหฺ, ญะมาลุดดีน อัลมิชชี, กอฎิยฺบุดดีน เบ็น ญะมาอะฮฺ, เราะซิดดีน อัลหะนะฟี, อะหมัด เบ็น ฟิรหฺ อัลอิซบีลีย์ (ดู อัลสุบกี, ม.ป.ป. 8/395) ลูกศิษย์เหล่านี้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงเจตนารมณ์ของอาจารย์ในด้านการสอนจึงได้น้อมรับความรู้ต่าง ๆ ด้วยดี

ข. ผลงานนิพนธ์ ท่านเริ่มประพันธ์ผลงานวิชาการตั้งแต่อายุ 25 ปีจนถึงท่านได้เสียชีวิต ท่านอุทิศทั้งแรงกายและแรงใจทุ่มเทสุดความสามารถในการผลิตผลงานวิชาการเป็นจำนวนมากถึง 660 เล่ม (อับดุลฆอนีย์ อัลดัก, 1994: 73) โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนดังคำอธิบายของอิมามอัลอัสนะวีย์ (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 772) ที่กล่าวถึง อิมามอันนะวะวีย์ ความว่า “พึงทราบเถิด ท่านซัยคมุหิยุดดีน เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาความรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติม และสรุปผลท่านจะริบเร่งโดยการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และเข้าใจมาประพันธ์เป็นนิพนธ์ที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน และพยายามสร้างงานนิพนธ์ด้วยเจตนารมณ์ที่บริสุทธิ์ หากมิเช่นนั้นแล้วท่านจะไม่ได้รับความง่ายดายในการผลิตผลงานนิพนธ์ต่าง ๆ” (อัลสุยูญีย์, 1994: 54) ขอยกตัวอย่างบางส่วนจากผลงานนิพนธ์ของท่าน มีดังนี้

หะดีษและอุลุมอัลหะดีษ เช่น อัลมินห์ญู ฟิ ชัรหฺ เคาเศหฺหิมุสลิม, ธิยาฎอ์ศออลิฮีน, อัลอ์บะอีน, อัลอัชการ์, คูลาเศาะฮ์อัลอัหฺกาม, อีรชาต ฎุลลาบ, อัตตัจรีบ วัอะดัตตัยสีร ฟิกฮฺ เช่น อุศูล วัอะฮ์ฎุอะวาบิฎ, อัลอ์ญูฮฺ ฟิ อัลมะนาสิค, อัตตะหะกีก, ดะกออิก อัลมันหาญ์, อัลพะตาวา, เราฎะฮ์อัลญูอิลีน, อัลมััจญูอ, อัลมันห์ญู, อัตฏออลิบิน *ตฺรปะเวียะฮฺ* เช่น อัลอัชการ์ อัลมุนตะคอบะฮฺ, อัตติบยาน ฟิ อาดาบ หะมะละฮฺ อัลกูราน, บุสตาน อัลอารีฟีน, และอัตตัจรีบ บิ อัลกียาม *ดฺวันตะรอฎิม* เช่น ตัจซิบ อัลอัสมออ วัอะลฺฆออต, ฎอบะกอตอัลฟูเคาะฮฺ *อัลลฺฆออต* เช่น ตฺหริร อัตตันบิฮฺ โดยรวมแล้วผลงานเหล่านั้นมีทั้งผลงานที่ท่านเขียนเสร็จสมบูรณ์ และที่ท่านเขียนยังไม่เสร็จสมบูรณ์ (อับดุลฆอนีย์ อัตตัจกร, 1994: 159-160) ในช่วงเวลาที่ไม่นาน ท่านสามารถทำประโยชน์รับใช้สังคมมากมายซึ่งเป็นงานหะसानาต และความบะรอกาตของท่าน จนได้รับฉายานามว่า “ซัยคัลมัชฮับ” หรือ “ซัยคัลอิสลาม” (ดู อัซซะฮะบียี, 2015: 5/256)

ในปลายชีวิตท่านเดินทางพร้อมกับบิดาและมารดาไปประกอบพิธีฮัจญ์ ได้โอกาสไปเยี่ยมมัสญิดอัลอักศอ ณ บัยตุลมักดิศ หลังจากกลับบ้านได้ไม่นานท่านล้มป่วยและกลับสู่ความเมตตาของอัลลอฮฺ ในคืนวันพุธที่ 24 เดือนเราะฎ็อบ ฮ.ศ. 676 ตรงกับปี ค.ศ. 1277 ณ บ้านนะวา รวมอายุได้ 45 ปี (อับดุลฆอนีย์ อัตตัจกร, 1994: 197, อิบ努 อะญูฮฺ, ม.ป.ป. : 3)

ตำราอัลมััจญูอ

ตำราอัลมััจญูอเป็นตำราอธิบายหรือชีวประวัติอิมามฮัซซิบของอิมามอัชชีรอซีย¹ โดยอุละมาอ์สามท่านด้วยกัน แต่มีส่วนในผลงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ อิมามอันนะวะวีย์ได้อธิบายจนถึงบทอัลญูอ (การซื้อขาย) มีจำนวน 9 เล่ม ท่านตั้งชื่อว่า อัลมััจญูอ ชัรหฺ อัลมุฮัซซิบ ท่านไม่ทันที่จะเขียนจนจบสมบูรณ์เนื่องจากเสียชีวิต หลังจากนั้นอิมาม

¹ ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลอิสฮาก อิบรอฮิม เบน อะลีย เบน ยูโซฟ อัลฟัยรูซ อะบาคีย อัชชีรอซีย อัชชาฟีอีย (สังกัดมัชฮับอัชชาฟีอีย) เกิดในปี ฮ.ศ. 393 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 476 ได้รับฉายานามว่า อัชชีค (อิบ努 กะซีร, 1990 : 12/107)

อัลสุบกี² ได้สานต่อถึงบทอัลมุฏออเราะบะฮฺ มีจำนวน 3 เล่ม ท่านก็เสียชีวิต ทั้งช่วงเวลา 7 ศตวรรษจนมาถึงชัยคัลมุฏอีย³ ได้สานต่อจนจบ⁴ ทั้งอิมามอัลสุบกีและชัยคัลมุฏอียได้ใช้ระเบียบวิธีเช่นเดียวกันกับอิมามอันนะวะวีย์ แต่ยังไม่สามารถเทียบเท่ากับการอธิบายของอิมามอันนะวะวีย์ได้ เนื้อหาในตำราอัลมััจญูอแสดงถึงการพัฒนาการฟิกฮฺนิพนธ์อย่างชัดเจน สังเกตได้จากประการต่าง ๆ ดังนี้

ก. ลักษณะพิเศษ พบมีลักษณะพิเศษหลายประการด้วยกัน อาทิ นำเสนอแนวคิดที่เห็นพ้องกันระหว่างอิมามอันนะวะวีย์กับอิมามรอฟีอีย รองลงมาเรียงตามลำดับคือทัศนะของอิมามอันนะวะวีย์ ทัศนะของอิมามรอฟีอีย อุละมาอ์ฟิกฮฺส่วนใหญ่ อุละมาอ์ที่มีความรู้และอุละมาอ์ที่เคร่งครัด เป็นหนังสือสารานุกรมทางฟิกฮฺคู่กับหนังสืออัลมุขนีฮฺของอิมามอิบ努 กุตามะฮฺ จากมัชฮับหันทบะลีฮฺ ตำราอัลมััจญูอไม่ได้จำกัดตัวเองอยู่กับมัชฮับของผู้แต่งเท่านั้น เช่นเดียวกันกับตำราอัลมุขนีฮฺ แต่เป้าหมายก็คือการนำเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับอัลกูรานและอัซซุนนะฮฺ (อ้างในมุฮำมัดอาดลันด์ มะแซ, 2018: 95)

ข. เอกลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นด้านการอธิบาย อาทิ การอธิบายอายะฮฺ คือการอธิบายอายะฮฺ โดยยึดจากตัฟซีร บิ มะอ์ซูร และตัฟซีร บิ เราะะฮิ เช่น อธิบายอายะฮฺที่ 4 สูเราะฮ์อัลมุดดัสซิร กล่าวว่า ทัศนะที่เห็นชัดว่าเครื่องแต่งกายนั้นหมายความว่าเครื่องแต่งกายที่ใช้กันที่

² ท่านมีชื่อเต็มว่า อัตตุคติน อะลีย เบน อับดุลกาฟิย อัลสุบกี อัลอิมาม สังกัดมัชฮับอัชชาฟีอีย เกิดในปี ฮ.ศ. 683 ที่หมู่บ้านสุก ในจังหวัดมะนุฟียะฮฺ ประเทศอียิปต์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 756 (อิบ努 กะซีร, 1990 : 12/107)

³ ท่านมีชื่อเต็มว่า มุหัมมัด นาญิบ เบน อิบรอฮิม ท่านเกิดและศึกษาในประเทศอียิปต์ สังกัดมัชฮับอัชชาฟีอีย เสียชีวิตในปี ค.ศ. 1984 ที่ประเทศสะอูดิอาราเบีย ศพของท่านถูกฝังที่กูโบร์อัลบะกือ นครมะดีนะฮฺ

⁴ นอกจากอิมามทั้งสามท่านที่ได้กล่าวข้างต้นยังมีอีกอุละมาอ์หลายท่านที่ได้อธิบายหนังสืออัลมุฮัซซิบรวมแล้วมีประมาณ 41 ท่าน ในจำนวนหนังสืออธิบายเหล่านี้พบว่า บางเล่มยังอยู่ในสภาพมัสญูอูฎ และบางเล่มสูญหายไปแล้ว (ดู มุหัมมัด เคาะลีฟะฮฺ, ม.ป.ป. : 2/1912-1913)

ปราศจากสิ่งสกปรก และมีทัศนคติเห็นว่าเหมือนกับอายะฮ์อื่น แต่ที่อรรถนะหฺ (ที่มีน้ำหนัก) คือทัศนคติที่ได้กล่าวข้างต้น (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 3/132) การอธิบาย หะดีษ คือ การอธิบายหะดีษยัดอูลุมอัลหะดีษ เช่น หะดีษที่อิมามอัชชีรอซีย์ใช้เป็นหลักฐาน กล่าวว่า หะดีษมาจากเศาะฮียะฮ์อัลบะกุรียะฮ์ และเศาะหฺที่มุสลิมท่านจะไม่ขยายมากกว่าที่มีอยู่ แต่หะดีษมาจากอัสนันท่านจะอธิบายเพิ่มเติมโดยการศึกษายางงานอื่น และถ้าหะดีษนั้นเป็นหะดีษฎะอ์อีฟ ท่านอธิบายสาเหตุของความฎะอ์อีฟ (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 1/82) *การอธิบายประวัติบุคคล* (ตะรอฎิม) คือนำเสนอประวัติบุคคลเพิ่มเติม เช่น ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ท่านกล่าวว่า ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها มีฉายานามว่า *อุมม์ अबดุลลอฮ* โดยพาดพิงถึงลูกชายของอิสมาอิล رضي الله عنها (น้องสาวของท่านเอง) คือ บุตรสาวของอะบู บักร अबดุลลอฮ เป็น อุซมาน (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 1/87) *การอธิบายภาษาอาหรับ* คือการขยายความหมายทางภาษาอาหรับ เช่น เวลาอิซฮ์ ท่านอธิบายว่า คำนี้ในแง่ของภาษาเป็นที่รู้จักของคนอาหรับว่า *อิซซะฟัก* หมายถึง แสงสีแดงดังปรากฏในค่างلونและความเข้าใจของคนอาหรับ (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 3/43) และเรื่องการปกปิดเอาเราะฮฺ ท่านอธิบายว่า การที่เรียกว่าเอาเราะฮ์นั้น เนื่องจากไม่สามารถเปิดเผยได้และการปกปิดจากสายตา (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 1/165) และ *การอธิบายอัลฮุกัมฟิควียะฮ์* คือยึดหลักการอธิบายที่ง่ายต่อการเข้าใจ กล่าวว่า อัลฮุกัมคือ หัวใจของกิตาบ (ตำรา) ฉันทพยายามอย่างสุดความสามารถในการอธิบายด้วยประโยคที่ง่าย ๆ ต่อการเข้าใจ นี่เป็นหน้าที่ของฉัน (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 1/4) อย่างไรก็ตามตำราอัลมััจญ์มูอจัดอยู่ในจำนวนตำราฟิควียะฮ์ขนาดใหญ่ในมัซฮับอัชชาฟีอียะฮ์และวิชาการอิสลาม

ด้วยประการที่ได้กล่าวข้างต้นไม่เป็นที่แปลกใจที่ตำราอัลมััจญ์มูอและผลงานของอิมามอันนะวะวีย์ได้แพร่หลายในแวดวงวิชาการอิสลามและได้รับการนำไปใช้ในสังคมมุสลิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ค. ฟิกฮ์อัลมััจญ์มูอ สามารถพิสูจน์การพัฒนาฟิควียะฮ์ของอิมามอันนะวะวีย์ให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งมีหลายประการดังนี้

การกำหนดโครงสร้างของตำรา ท่านได้กำหนดโครงสร้างของตำราประกอบด้วยความเป็นมาและเหตุผลของการประพันธ์ ศึกษาหนังสือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแจ่งวัตถุประสงค์ กำหนดขอบเขต กำหนดระเบียบวิธีโดยจำแนกหัวข้อหลักออกเป็นกิตาบ บาบ ฟัศล และฟัรฎุ นิยามศัพท์เฉพาะ ข้อตกลงเบื้องต้น วิธีการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ และแนวทางการนำเสนอ

คิดค้นศัพท์เทคนิคในการอรรถาธิบาย ท่านได้ศัพท์เทคนิคและไปใช้ในการให้น้ำหนัก (อรรถาธิบาย) หรือเลือกทัศนะในกรณีมีทัศนะที่แตกต่างกัน ศัพท์เทคนิคต่าง ๆ นั้น เช่น *وهذا هو الراجح* “และนี่คือทัศนะที่มีน้ำหนัก” *هو المرجح* “คือทัศนะที่ควรให้น้ำหนัก” *أعتقد رجحانه* “ฉันมั่นใจในการให้น้ำหนัก” *وهو الأظهر* “และนี่คือเป็นทัศนะที่ประจักษ์ชัด” *وهو الأصح* “และนี่คือทัศนะที่ถูกต้องกว่า” *وهو الصحيح* “และนี่คือทัศนะที่ถูกต้อง” *هذا هو الصواب* “นี่คือทัศนะที่ถูกต้อง” *وهو الأقوى* “และนี่คือทัศนะที่เข้มแข็งกว่า” *وهو الأقوى دليلاً* “และนี่คือทัศนะที่เข้มแข็งแก่หลักฐาน” *وهو الاختيار على* “และนี่คือทัศนะที่ได้รับการคัดเลือก” *المختار* “และนี่คือทางเลือกสำหรับมัซฮับที่ถูกต้อง” (อะลี มุหัมมัด, 2012: 37-38) นอกจากนี้ยังมีอีกหลายประโยคที่เป็นศัพท์เทคนิค

เสริมสร้างหลักการหะดีษ ท่านได้อธิบายวิธีการนำหะดีษไปใช้เป็นหลักฐานตามหลักวิชาการหะดีษคือให้พิจารณาระดับของแต่ละหะดีษเป็นสำคัญก่อนนำไปอ้างอิงชัด ระหว่างหะดีษเศาะหฺหฺ หะดีษ หะสันและหะดีษฎะอ์อีฟ (อันนะวะวีย์, 2000:93) เช่นเดียวกันกับการใช้สำนวนการรายงานหรือการอ้างหะดีษ กล่าวคือ ควรเลือกใช้สำนวนที่เหมาะสมกับระดับของแต่ละหะดีษโดยกำหนดออกเป็นสองสำนวน ได้แก่ *สำนวนที่ชัดเจน* (ศิเฆาะฮฺญะฮฺ) ควรใช้กับหะดีษเศาะหฺหฺหรือหะดีษหะสัน เช่น ใช้คำว่า *กอลา -* กล่าวหา *เราะวา -* รายงานว่า *หะกา -* เล่าว่า และสำนวนที่ไม่ชัดเจน (ศิเฆาะฮฺตุมรียฺ) ควรใช้กับหะดีษฎะอ์อีฟ

เช่น ใช้คำว่า กิลา - มีคนกล่าวว่า รูฎิยา - มีคนรายงานว่า หุกิยา - มีคนเล่าว่า (อันนะวะวีย์, 2000: 98)

หลักพิจารณาในการกำหนดหุกุมหรือข้อบัญญัติ ท่านได้อธิบายหุกุมที่ถูกกำหนดไว้หรือการเลือกใช้หะดีษฎะอ์ฟเป็นหลักฐานในอัลมััจญ์ฮูออันนั้นควรทบทวนใหม่ เนื่องจากบรรดาอุละมาอ์ในมัฆฮับอัชชาฟีอียะจะยึดอิจญ์มาอ์หรือหลีกเลี่ยงจากหะดีษฎะอ์ฟโดยการค้นคว้าหะดีษเศาะหิหฺหรือหะดีษหะสัน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้นิพนธ์อัลมััจญ์ฮูอได้นำหะดีษในหลายลักษณะ เช่น ยกเพียงตัวบทหะดีษหรือส่วนหนึ่งของตัวบทหะดีษเท่านั้นไม่ได้กล่าวถึงสายรายงานของหะดีษ บางหะดีษไม่ได้อ้างผู้บันทึกหะดีษ บางหะดีษไม่ได้รับระดับและสถานภาพของหะดีษ เช่น ผู้นิพนธ์ ได้อธิบายเรื่องการอ่านดุอาอิฟติตาหฺ กล่าวว่า ควรเลือก ดุอาที่รายงานโดยอะลียฺ เบ็น อะบี ฏอลิบ ที่อ้างถึงท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้อ่านในละหมาดฟิรฎู หลังจากท่านได้กล่าว ตักบิร (อัชชีรอซียฺ, ม.ป.ป.: 1/137) หมายถึง ตักบิรอิหฺรอหม อิมามอันนะวะวีย์ กล่าวว่า หะดีษบทนี้ได้บันทึกโดยอิมามมุสลิมในตำราอัศเศาะหิหฺของท่านและอิมามท่านอื่น ๆ ด้วยถ้อยคำหะดีษความว่า “เมื่อท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ยืนในละหมาด” บางรายงานระบุความว่า “ในละหมาดมักตุบะฮฺ” โดยใช้ถ้อยคำในรูป “อาม” (คือละหมาด) ที่ครอบคลุมกว่าถ้อยคำ “มักตุบะฮฺ” (อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 3/314) เช่นเดียวกันกับเรื่องอื่น ๆ

หลักการเข้าใจพื้นฐานที่ถือปฏิบัติในมัฆฮับ ท่านได้อธิบายวิธีการที่ถือปฏิบัติในมัฆฮับระหว่างการยึดหะดีษกับการยึดมัฆฮับอัชชาฟีอียะจะเป็นกาลเกาะติม (ทัศนะเก่า) หรือกาลญะดีด (ทัศนะใหม่) และจุดยืนของอุละมาอ์ที่ยึดมัฆฮับอัชชาฟีอียะต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น อิมามอัชชาฟีอียะกล่าวว่า “เมื่อพบหะดีษเศาะหิหฺจำเป็นจะต้องนำไปปฏิบัติ ละเว้นทุกอย่างที่ขัดแย้งกับหะดีษเศาะหิหฺ นี่คือนัฆฮับของฉัน” บรรดาอุละมาอ์ที่ยึดมัฆฮับอิมามอัชชาฟีอียะได้ถือปฏิบัติเช่นนั้น อันนะวะวีย์อธิบายสองประเด็น คือ

ก) คำกล่าวของอิมามอัชชาฟีอียะนั้นไม่ได้หมายความว่าทุกคนที่พบหะดีษเศาะหิหฺสามารถอ้างว่า

เป็นมัฆฮับอิมามอัชชาฟีอียะ แต่ผู้ที่ควรอ้างคำกล่าวนั้นคือ ผู้ที่มีฐานะเป็นคนอาลิมหรือผู้รู้ มีความสามารถในการอิญญ์ติฮาดในมัฆฮับ โดยที่ผู้นั้นได้อ่านและทบทวนผลงานนิพนธ์ของอิมามอัชชาฟีอียะทั้งหมดและผลงานนิพนธ์ของลูกศิษย์ใกล้ชิด (ผู้ที่เรียนโดยตรง) กับอิมามอัชชาฟีอียะ เงื่อนไขนี้เป็นเงื่อนไขที่ยากมาก มีน้อยคนที่มีลักษณะเช่นนี้ (ดู อันนะวะวีย์, ม.ป.ป.: 1/64)

ข) อ้างคำกล่าวของอุละมาอ์ที่มีความรู้เฉพาะทาง เช่น คำกล่าวของซัยคอบุ อัมร์ กล่าวว่า “ผู้ใดที่พบในกลุ่มอุละมาอ์อัชชาฟีอียะฮฺที่ปฏิบัติขัดแย้งกับหะดีษนะวะวีย์ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ กล่าวคือ หากอุละมาอ์อัชชาฟีอียะฮฺคนนั้นมีเครื่องมืออิญญ์ติฮาดครบสมบูรณ์ในเรื่องนั้น ๆ เขาสามารถปฏิบัติตามได้ และหากยุ่งยากในการพิจารณาที่จะปฏิบัติตามอุละมาอ์เหล่านั้นหลังจากได้ศึกษาค้นคว้ามา ทั้งไม่พบมีคำตอบเป็นที่น่าพอใจเขาสามารถปฏิบัติตามเขาเป็นการชั่วคราวได้ การปฏิบัติตามอุละมาอ์นั้นนับว่าไม่เป็นที่น่าเกลียดอะไร นับเป็นกรณียกเว้นในมัฆฮับอัชชาฟีอียะฮฺก็ได้” ท่านอธิบายเพิ่มเติมว่า คำอธิบายนี้เป็นคำอธิบายที่ดีและตรงประเด็นมากที่สุดวัลลอฮุอะอ์ลัม” (ดู อันนะวะวีย์, ม.ป.ป. : 1/64)

วิธีการเลือกเอกสารอ้างอิง ท่านได้คัดเลือกหนังสือที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหัวข้อของแต่ละบท ทบทวนศึกษาค้นคว้าอย่างรอบคอบ และนำผลการศึกษาไปประกอบการอธิบายเนื้อหาของหนังสืออัลมััจญ์ฮูอ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายอัลมััจญ์ฮูอสามารถแยกออกเป็นหมวด ๆ รวมแล้วมีมากกว่า 450 เล่ม เช่น หมวดตัฟสีร์ ประกอบด้วย ตัฟสีร์ บิมะอ์ฮูร และตัฟสีร์ บิเราะอ์ฮิ หมวดหะดีษ ประกอบด้วย มุฏนอัลหะดีษ อัญญ์ฮูออัลหะดีษ และอุลุมอัลหะดีษ เช่น อัศเศาะหิหฺ, อัศสุนัน, อัลมะसानีด อัลมะอาอิม, อัลมุวัฏฏะอ์, ชุรุหอัลหะดีษ, อัลมะรอสีล, ตักริญญ์อัลหะดีษ, อรรถนิยาม, อัลมุสนัด หมวดภาษา เช่น ลิสานอัลอะร็อบ อัศศิหฺฮาหฺ หมวดฎะอ์ฟะฮฺ เช่น อัญญาอะบะกอดอัลกุบรอ อัญญาอะบะกอดอัชชาฟีอียะฮฺ หมวดตารีคและสึเราะฮฺ เช่น ตารีคอัลอิสลาม อัศสึเราะฮฺ อันนะวะวีย์ฮฺ หมวดฟิกฮฺและอุกูลฟิกฮฺ เช่น อัลอุมม อัล

มุขนีย อัลมุฮัซซับ นียายะฮ์อัลมุหฺตาจญ์ มุขนียอัลมุหฺตาจญ์ อัลริสาละฮ์ เป็นต้น

การให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรม ท่านได้สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาการ ของอุละมาอ์มุสลิมินและสังคมมุสลิม กล่าวคือ ปกป้องความรู้และผลงานนิพนธ์ ระมัดระวังคำพูด ให้เกียรติและยกย่องผู้รู้ และห้ามกล่าวต่ออุละมาอ์ในทางเสียหาย โดยยึดหลักฐาน 4 แห่ง ได้แก่ อัลกุรอาน เช่น อายะฮ์ที่ 30 และอายะฮ์ที่ 32 สุเราะฮ์อัลหัจญ์ อายะฮ์ที่ 88 สุเราะฮ์ อัลหิจญ์ร อายะฮ์ที่ 58 สุเราะฮ์ อัลอะหฺซาบ และอายะฮ์ที่ 63 สุเราะฮ์อันนุร และหะดีษนะวะวีย์ เช่น หะดีษบันติกโดยอิมามมุสลิม (657) อิมามอิบนุ หิบบาน (1743) อิมามอัตติรมิซีย์ (222, 2164) อิมามอิบนุ มาญะฮ์ (3945, 3946) อิมามอะบู ดาวูด อัฏฏะฮะลียะฮ์ (980) อิมามอัลบัซซาร์ (4597, 6465, 6943) และอิมาม อะบูญะฮ์ม (1/4) คำพูดของเศาะหาบะฮ์ เช่น คำพูดของท่านอิบนุ อับบาส และ คำพูดของอุละมาอ์ ได้แก่ อิมามอัชชาฟีอีย์และอิมามอะบู หะนีฟะฮ์ ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ของอิมามอันนะวะวีย์ แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของอุละมาอ์ที่น่ายกย่องในอิสลาม

การปกป้องมัซฮับอุละมาอ์ ท่านได้อธิบายประเด็นต่าง ๆ ตามแนวทางฟิกฮ์โดยอ้าง 4 มัซฮับด้วยกัน เพื่อทำความเข้าใจฟิกฮ์อิลมียะฮ์และทางเลือกสำหรับฟิกฮ์อะมัล ได้แก่ มัซฮับอัซสะลัฟ ได้กล่าวว่า ฟัรฮ์ เกี่ยว กับมัซฮับอัซสะลัฟ ในการกำหนดเวลาของการเช็ดเคาฟ (ถูเท้า) (อันนะวะวีย์, 2000: 547) มัซฮับอัชชาฟีอีย์ ได้อธิบายว่า มีสองทัศนะของอิมามอัชชาฟีอีย์ทั้งกาลเกาะติม (ทัศนะเก่า) และกาลญะดีด (ทัศนะใหม่) ทัศนะที่ถูกต้องคือ ทัศนะญะดีด แต่มีอุละมาอ์อัชชาฟีอียะฮ์บางท่านเห็นว่า จะต้องยึดทัศนะเกาะติมในสิบสี่ประเด็น (อันนะวะวีย์, 2000: 102) และทัศนะอัลอัศฮาบ (อุละมาอ์ที่เป็นลูกศิษย์ของ อิมามอัชชาฟีอีย์และอุละมาอ์ที่ยึดมัซฮับอัชชาฟีอียะฮ์) สองทัศนะนี้เป็นทัศนะที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในบรรดานักฟิกฮ์ และศอหีบอัลหาวิกกล่าวว่า ทัศนะนี้คัดมาจากคำอธิบายของอัลมัรวัซซีย์ แท้ที่จริงทั้งสองทัศนะมีความ

ถูกต้องในกลุ่มอุละมาอ์ของเรา (อันนะวะวีย์, 2000: 102) และ มะซาฮีบอุละมาอ์ (อุละมาอ์ในทุกมัซฮับ) ได้อธิบายว่า มัซฮับอุละมาอ์ต่อเรื่องการอาบน้ำละหมาดตามลำดับรูกุน นั้น มีสองทัศนะ (อันนะวะวีย์, 2000: 505) คือ

ทัศนะที่ 1 มัซฮับของเรานับเป็นหุกุมวาญิบซึ่งเป็นทัศนะของเศาะหาบะฮ์ เช่น อุซมาน เบน อัฟฟาน, อิบนุ อับบาส, อะลีย์ เบน อะบี ภุอลิบ และเป็นทัศนะของเกาะตาดะฮ์, อะบู จุร, อะบู อุบัย, อิสฮาก เบน รอฮูยะฮ์ และเป็นทัศนะของอิมามอะหมัด เบน หันบัล رحمه الله عليه

ทัศนะที่ 2 เห็นว่าไม่ใช่เป็นหุกุมวาญิบ อัลละวะวีย์เล่าจากอุละมาอ์หลายท่านกล่าวว่าทัศนะนี้เป็นทัศนะของอุละมาอ์บางท่าน และอิบนุ อัลมุญิบิรเล่าว่าอ้างมาจากอะลีย์, อิบนุ มัสฮูด เป็นทัศนะของสะอีด เบน อัลมุสัยิบ, อัลหะสัน, อะฏออ์, มักรูต, อันนะเคาะอีย์ رحمه الله عليه

จากการอธิบายหนังสืออัลมุฮัซซับแสดงถึงสองประเด็นหลัก ได้แก่ ฟิกฮ์อัลอิลมียะฮ์ ไม่ได้ยึดเฉพาะฟิกฮ์มัซฮับอัชชาฟีอีย์หรือมัซฮับอัชชาฟีอียะฮ์เพียงเท่านั้น แต่นำเสนอทัศนะของอุละมาอ์อื่น ๆ ด้วย และฟิกฮ์อัลอะมัล ได้เปิดกว้างเพื่อเป็นแนวทางที่สามารถจะเลือกนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริงบนหลักวิชาการที่ถูกต้องและการยึดสิ่งที่ถูกต้องหรือหลักฐานที่มีน้ำหนัก

สรุปผลการวิจัย

จากการอธิบายผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้างต้นสรุปได้มีดังนี้

ชีวประวัติของอิมามอันนะวะวีย์

อิมามอันนะวะวีย์เกิดในหมู่บ้านนะวะวาค ตำบลเหวรอง ประเทศซีเรีย ในตระกูลมุญอ์ด เบน หิซาม คำว่า "อันนะวะวีย์" เป็นการพาดพิงถึงหมู่บ้านนะวะวาค เพื่อแสดงว่าท่านเป็นคนนะวะวาคโดยกำเนิด เริ่มศึกษาวิชาความรู้ในบ้านเกิดและเดินทางไปศึกษาในเมืองต่าง ๆ กับคณาจารย์ที่มีชื่อเสียง ได้ศึกษาเล่าเรียน ด้วยความ ขยันหมั่นเพียรอ่านหนังสือ ท่องจำอัลกุรอาน อัลหะดีษ และมะตัน (ตัวบท) ของตำรา มีการทบทวนเนื้อหาวิชา ค้นคว้าเพิ่มเติม และการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยความรู้ที่แตกฉาน ท่านได้รับ

โอกาสให้เป็นผู้ช่วยสอนและได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอนอย่างเป็นทางการ นอกจากนั้นท่านได้วินิจฉัยประเด็นปัญหาทางฟิกฮฺ มีการประพันธ์ผลงานวิชาการที่มีคุณค่ายิ่งเป็นจำนวนมาก ท่านได้นำเสนอผลการอธิบาย (ซัรหฺ) หะดีษ และฟิกฮฺ ต่อบรรดาอุละมาอ์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้อง

ตำราอัลมััจญ์มูอ

อิมามอันนะวะวีย์ตั้งชื่อตำราว่า “อัลมััจญ์มูอ” แปลว่า การรวบรวมศาสตร์จากหลายมัซฮับ ไม่ได้จำกัดในมัซฮับอัสชาฟีอีย์เท่านั้นแต่ทั่วครอบคลุมมัซฮับของนักวิชาการฟิกฮฺอื่น ๆ เป็นผลงานอธิบายนิพนธ์ฟิกฮฺในแนวใหม่ทั้งด้านการใช้แนวทางการอธิบาย การใช้ศัพท์เทคนิค การแบ่งหัวข้อของประเด็นต่าง ๆ และการใช้หลักฐานต่าง ๆ จึงเป็นตำราที่มีมาตรฐานสูงมากในบรรดาฟิกฮฺของอุละมาอ์อะฮฺลุลสุนนะฮฺ

ท่านใช้ความรู้จากหลายสาขาวิชานำไปประกอบการอธิบายและการขยายความเนื้อหาให้กระจ่างตามหัวข้อต่าง ๆ และยึดศาสตร์อุศูลฟิกฮฺเป็นสำคัญ หมายถึง ประเด็นปัญหาหลักในมัซฮับอัสชาฟีอีย์และประเด็นปัญหาที่ยังไม่กระจ่างในมัซฮับอัสชาฟีอีย์ฮฺ เช่น การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ ข้อบัญญัติที่มีหลายนัยและประเด็น คิลาฟิยะฮฺ (แตกต่าง) โดยหลักแล้วการอธิบายประเด็นปัญหาต่าง ๆ ต้องอาศัยหลักฐานหลักทางบัญญัติอิสลามประกอบด้วยอัลกุรอาน อัลหะดีษ และอิจญ์มาอ์อุละมาอ์ รวมถึงการใช้หลัก “กียาส” พร้อมกับนำเสนอเหตุผลและพื้นฐานวิชาที่เข้มแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาหลักไวยากรณ์ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในอิจญ์มาอ์ฮฺ ซึ่งเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีในแวดวงวิชาการอิสลามและอุละมาอ์มุสลิม หนึ่งในอุละมาอ์เหล่านั้นคือ อิมามอันนะวะวีย์

นอกจากนั้น ในตำราอัลมััจญ์มูอมีการใช้หลักอุศูลตัฟสีร์ หลักอุลุมอัลหะดีษ หลักฟิกฮฺและอุศูลฟิกฮฺ หลักภาษาอาหรับ และหลักอุศูลุดดีน หลักวิชาการต่าง ๆ ถูกนำไปใช้อย่างอย่างระมัดระวังและครอบคลุมทุกประเด็นเช่นเดียวกันกับแนวทางการนำเสนอผลการอธิบายเนื้อหา

ด้วยความเห็นที่เป็นวิชาการ หนักแน่น และหลีกเลี่ยงจากตะอ์ศุบมัซฮะบิยะฮฺ

ฟิกฮฺอัลมััจญ์มูอการพัฒนาฟิกฮฺนิพนธ์

ตำราอัลมััจญ์มูอเห็นได้จากหลายเรื่องด้วยกัน อาทิ

โครงร่างการอธิบายเนื้อหาของอัลมัซฮับมีหลายหัวข้อและได้ดำเนินการประพันธ์ตามหัวข้อเหล่านั้น มีระเบียบแบบแผน มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายระหว่างทัศนะที่ถูกต้องกับทัศนะที่ผิด ทัศนะที่มีน้ำหนักกับทัศนะที่ไม่มีน้ำหนัก ทัศนะที่ควรเลือกนำไปปฏิบัติกับทัศนะที่ไม่ควรนำไปปฏิบัติ

เลือกใช้หลักการที่สอดคล้องกับสาขาวิชาหรือประเด็นที่ศึกษา เช่น หลักการตัฟสีร์ หลักการหะดีษ หลักการฟิกฮฺ หลักการภาษาอาหรับ เป็นต้น หลักการดังกล่าวใช้ในการบัญญัติหุกมหรือการอิจญ์มาอ์ฮฺประเด็นที่ศึกษา โดยอิมามอัสชาฟีอีย์ทั้งเกาลเกอะติม (ทัศนะเก่า) หรือเกาลญะดีด (ทัศนะใหม่) อุละมาอ์ อัสชาฟีอีย์ฮฺตลอดจนอุละมาอ์อื่น ๆ ในกลุ่มอุละมาอ์อะฮฺลุลสุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ

คัดเลือกเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือสอดคล้องกัน ศึกษาค้นคว้าอย่างรอบคอบ และนำผลจากการศึกษาเป็นข้อมูลประกอบการอธิบายเนื้อหา จะเป็นหมวดตัฟสีร์ หมวดหะดีษ หมวดฟิกฮฺและ อุศูลฟิกฮฺ หมวดอุศูลุดดีน หมวดตารีค หมวดภาษา เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการเป็นเรื่องสำคัญสำหรับอุละมาอ์มุสลิมิน ผู้เรียนและสังคมมุสลิม ทั้งประเด็นที่อุละมาอ์มีความเห็นสอดคล้องกันและมีความเห็นที่ต่างกัน และกลายเป็น*อาดาบอัลอคดีลาฟ* หรือมารยาทด้านความเห็นต่าง

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบประเด็นที่สำคัญควรแก่การอภิปรายหลายประเด็นที่สำคัญมีดังนี้

การตั้งชื่อตำรา ชื่อตำรา “อัลมััจญ์มูอ” มีความสอดคล้องกับเนื้อหา เนื่องจากชื่อตำราสื่อถึงศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้ใช้ประกอบการอธิบาย เช่น ศาสตร์ทางฟิกฮฺและอุศูลฟิกฮฺ ตัฟสีร์และอุศูลตัฟสีร์ และหะดีษและอุลุมอัลหะดีษ ทั้ง

ยังสอดคล้องกับศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสืออัลมุฮัซซะบ์อีกด้วย กล่าวได้ว่าการใช้ศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านั้นจะเพิ่มคุณค่าของหนังสือทั้งสองเล่ม ความรู้ความเชี่ยวชาญและความสามารถของอิมามอันนะวะวีย์ในการคิดค้นศาสตร์ในสาขาวิชาเป็นที่ประจักษ์อย่างยิ่ง ได้รับการชมเชยจากบรรดาอุละมาอ์ในทุกมัซฮับ

แนวการนิพนธ์ตำราอัลมััจญ์มูอ อิมามอันนะวะวีย์เป็นอุละมาอ์ที่อาลิม มีความเชี่ยวชาญหลายสาขาวิชา แนวการนิพนธ์ตำราอัลมััจญ์มูอในแนวใหม่ คือผนวกศาสตร์มาจากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับแนวการนิพนธ์อัลอุมมของอิมามอัชชาฟีอีย์ ผลงานในลักษณะนี้คิดว่ายังไม่ปรากฏมากนักจากผลงานของอุละมาอรุ่นก่อนหรืออุละมาอ์ร่วมสมัยกับท่านนอกจากอัลมุขนียของอิมามอิบนุกุตามะฮ์¹ ทุกประเด็นตั้งอยู่บนหลักอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะอุละมาอ์อะฮ์ลุลสุนนะฮ์ ภาษาอาหรับและหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ กล่าวได้ว่าตำราอัลมััจญ์มูอเสมือน *ปะหฺรุลอิลมีย* หากปราศจากพื้นฐานความรู้หลักที่ใช้ในการอธิบายเนื้อหาอัลมุฮัซซะบ์ไม่สามารถเห็นตำรานี้ตั้งที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันเปรียบเทียบกับฟิกฮุนิพนธ์เล่มอื่น ๆ

วัฒนธรรมการนิพนธ์ การนิพนธ์ผลงานของอิมามอันนะวะวีย์เป็นคุณูปการต่ออุละมาอ์มุสลิมและนักวิชาการในการนำไปใช้ในการเรียบเรียงผลงานทางวิชาการ จะเป็นผลงานเฉพาะมัซฮับหรือหลากหลายมัซฮับ หากพิจารณาแบบการนิพนธ์ในหลาย ๆ มัซฮับโดยอุละมาอ์ที่มีความรู้พื้นฐานที่หนักแน่นในแต่ละมัซฮับหรือมุญ์ตะฮิดมุก็อยยัดพบว่า ยึดอัลกุรอาน หะดีษ อิจญ์มาอ์ และกีياسเป็นสำคัญ มีการใช้วิชาหลักไวยากรณ์ที่ครบสมบูรณ์ในการอิจญ์ตีฮาดประเด็นต่าง ๆ ดังปรากฏในผลงานของอุละมาอ์อัชชาฟีอีย์ยะฮ์หลายท่าน เช่น อิมามอัชชีรอซียี ซัยคัอ์ร็อมลียี ซัยคัอ์ลเคาะฎีบอัลบัฆดาดียฺ ฮาฟิซอัลฮัยตะมียี และท่านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบในผลงานของอุละมาอ์ในมัซฮับอื่น ๆ การ

นิพนธ์ดังกล่าวนับเป็นวัฒนธรรมของอุละมาอ์ในแต่ละมัซฮับจากรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การนิพนธ์ฟิกฮุอิสลามีย์ที่ปราศจากอ้างอิงประการต่าง ๆ เหล่านี้ขัดแย้งกับแนวทางของอิมามอัชชาฟีอีย์ (อัลกอสิมียี, ม.ป.ป.: 1/274)

ฟิกฮุอะมัล จากการอธิบายของอิมามอันนะวะวีย์เกี่ยวกับหลักการหะดีษบางประการที่พบว่ายังมีความเข้าใจที่แตกต่างกันคือ การนำหะดีษมุร้อลใช้เป็นหลักฐานได้หรือไม่ สำหรับอิมามอันนะวะวีย์ไม่ยอมรับหะดีษมุร้อลเป็นหลักฐานเหมือนกับอุละมาอ์อัชชาฟีอีย์ยะฮ์ท่านอื่น ๆ ตลอดจนอุละมาอ์ส่วนมาก แต่ท่านยังนำเสนอฐานะของหะดีษมุร้อลในมัซฮับอิมามอัชชาฟีอีย์ที่ให้การยอมรับหะดีษมุร้อลเป็นหลักฐานได้ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นมุร้อลตาบิอินอาวุโสเท่านั้น เช่น มุร้อลของสะอีด เบน อัลมุสัยยิบ (อัลญะอะบะรียี, 2000: 1/70) เช่นเดียวกับการอธิบายของอิมามอัลบัยฮะกียี (เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 462) แม้ว่าท่านไม่เห็นด้วยการนำหะดีษมุร้อลไปเป็นหลักฐาน แต่เนื่องจากการถือปฏิบัติตามวิธีการของอิมามอัชชาฟีอีย์มีน้ำหนักมากกว่าที่เป็นทางเลือกที่ดีกว่าวิธีการเลือกของท่าน ไม่ได้จำกัดวิธีการของตนเองเป็นที่ถูกต้องกว่าแม้แต่น้อย แต่กลับเปิดช่องทางอย่างอิสระในการเลือกปฏิบัติสิ่งที่ดีกว่าสำหรับคนอื่น เช่นเดียวกันกับเรื่องอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยต่อไป เช่น
- แนวทางอิสตินบาฎและอิสติคร็อญ์หุคุมของอิมามอันนะวะวีย์โดยศึกษาเป็นกรณีตัวอย่าง
- ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการอธิบายประเด็นปัญหาในผลงานนิพนธ์ของอิมามอันนะวะวีย์

¹ ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ เบน มุหัมมัด เบน กุตามะฮ์ อัลญะมาอียี อัลมัคดิสียี อัลดิมชากียี อะบู มุหัมมัด มุวัฟฟิคุดดีน เกิดปี ฮ.ศ. 541 เป็นอุละมาอ์อะฮ์ลุลสุนนะฮ์ ยึดมัซฮับอัลหันบะลียี มีความสามารถในการประพันธ์ เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 620 (อัชชีริกียี, 2002 : 4/67)

บรรณานุกรม

- มุหัมมัด เป็น เคาะลีฟะฮฺ. (ม.ป.ป.). *กัซฟุ อัจซุนุน*. บัรุต: ดาร์ อัลฟิกร.
- มุฮัมมัดอาดลันด์ มะแซ. (2018). *จริยธรรมอิมามอันนะวะวี๋ ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- สุบัยย์ อัศคอเลีย. (1970). *มินห์ล อัลวาริตีน ซัรหุ ริญญา อัจคอเลียฮีน*. บัรุต: ดาร์ อัลมาลาเยิน.
- อะลี๋ มุหัมมัด เอาดาตุลอัศฎอล. (2012). *อิกติยารอต อันนะวะวี๋ ฟิ อัลมััจญูมูอ อัลมุเคาะละฟะฮฺ ลี อัลมัฮ์ซับ*. เมาะชะฮะ: อัลกุลเลียฮฺ อัซซารีอะฮฺ อัลญูมาอะฮฺ อัลอิสลามียะฮฺ.
- อันนะวะวี๋, ยะหฺยา* เป็น *ชะรอฟ*. (ม.ป.ป.). อัลมััจญูมูอ ซัรหุ อัลมุฮ์ซับ. บัรุต: ดาร์ ฟิกร.
- อับดุลฆอนี๋ อัคดีกร. (1994). *อิมามอันนะวะวี๋*. ตีมัก: ดาร์ อัลกอถัม.
- อัลกอสิมี๋, ญะมาลุดดีน เป็น มุหัมมัด. (ม.ป.ป.). *เกาะวาอิด อัตตะหฺดีษ มิน ฟุนุน มุศฎะอะละหฺ อัลหะดีษ*. บัรุต: ดาร์ อัลกุดบ อัลอิลมียะฮฺ.
- อัลญะบะรี๋, อิบรอฮีม เป็น อุมร์. (2000). *รุศุม อัตตะหฺดีษ ฟิ อุลุม อัลหะดีษ*. บัรุต: ดาร์ อิบน์ หัซม.
- อัซซะฮะบีย์, มุหัมมัด เป็น อะหมัด. (2015). *ลียาร์ อะฮฺลาม อันนุบะลาอ์*. บัรุต: มุอัสสะฮะฮฺอัรริสาละฮฺ.
- อัสซะคอวี๋, มุหัมมัด บิน อับดุลเราะฮฺมาน. (ม.ป.ป.). *ตุรญูมะฮฺ ซัยคฺ อัลอิสลาม อะบี ชะกะรียา ยะหฺยา* เป็น *ชะรอฟ อันนะวะวี๋ มิศร*, มัฏบาอะฮฺ: อัลอัซฮฺร์ อัซซารีฟ.
- อัสซะคอวี๋, มุหัมมัด เป็น อับดุลเราะฮฺมาน. (ม.ป.ป.). *ตุรญูมะฮฺ ซัยคฺ อัลอิสลาม อบี ซาการียา ยะหฺยา*
- อัศสุญญี๋, อับดุลเราะฮฺมาน เป็น. (1994). *อัลมันหัจญ์ อัซซารี๋ บิ ตัรญูมะฮฺ อิมามอันนะวะวี๋*. บัรุต: ดาร์ อิบน์ หัซม.
- อิบน์ อะญูฮฺ, อะลี๋ เป็น อิบรอฮีม เป็น ดาอูด. (ม.ป.ป.). *ตุหฺฟะฮฺ อัลญูออลิปีน ฟิ ตัรญูมะฮฺ อันนะวะวี๋*. ม.ป.ท. อิสกันดา.